

5.3 Weerstandsvermogen

Inleiding

Op 30 januari 2012 heeft u het beleid ten aanzien van weerstandsvermogen en schuldpositie vastgesteld. Op basis van de gangbare definitie van het weerstandsvermogen, te weten 'het vermogen van de gemeente om risico's op te kunnen vangen teneinde zijn taken te kunnen voortzetten', heeft u een doel vastgelegd met betrekking tot het kengetal Ratio Weerstandsvermogen. De Ratio Weerstandsvermogen is het quotiënt van de som van de gekwantificeerde risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit en dient minimaal 1 te zijn, met andere woorden: de weerstandscapaciteit dient voldoende te zijn om de gekwantificeerde risico's volledig af te dekken. In deze paragraaf zal eerst een overzicht worden gegeven van de actuele ontwikkelingen. Daarna inventariseren wij de risico's, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen incidentele en structurele risico's. Vervolgens kwantificeren wij deze risico's, waarna wij de weerstandscapaciteit zullen inventariseren. Door het vergelijken van gekwantificeerde risico's en weerstandscapaciteit kunnen wij beoordelen of de weerstandscapaciteit voldoende is.

Een onderdeel van deze paragraaf dat sinds de Begroting 2016 is opgenomen, wordt gevormd door de financiële kengetallen en de beoordeling daarvan die verplicht dienen te worden opgenomen op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Actuele ontwikkelingen

Deze paragraaf is een geactualiseerde versie van de paragraaf Weerstandsvermogen uit de Jaarstukken 2016. Sinds het vaststellen van de Jaarstukken hebben zich de volgende ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot de risico's:

Lening zwembad

Sinds het begin van de heropening van zwembad Scharlakenhof wordt er door de exploiterende stichting afgelost (middels verrekening met de subsidie). Op basis van het betalingsgedrag verlagen wij daarom de kans op het risico van het niet aflossen van (het restant) van de lening van 75 naar 50 %.

Afname garantie leningen Haren Noord

In verband met de voorspoedige ontwikkeling van de woningbouw in Haren Noord neemt de kredietbehoefte van GEM Haren Noord C.V. snel af. Aangezien de door ons afgegeven gemeentegarantie betrekking heeft op 50% van de werkelijke stand van de kredieten die GEM Haren Noord C.V. bij de bank heeft afgesloten daalt ook ons risico en daarmee de benodigde weerstandscapaciteit.

De actualisering van de risico's heeft geleid tot de volgende cijfermatige aanpassingen in de tabel berekening benodigd weerstandsvermogen:

Risico	Aanpassing benodigd weerstandscapaciteit	Bedrag aanpassing (x € 1.000)
Afname risico lening zwembad	Verlaging	-122
Afname garantie leningen Haren Noord	Verlaging	-180
Totaal	Verlaging	-302

Risico's

Hieronder bij Incidentele risico's en Structurele risico's worden alle risico's uitgebreid inhoudelijk toegelicht.

Incidentele risico's

Stichting Baasis

In artikel 23, lid 4 van de grondwet staat vastgelegd dat in elke gemeente van overheidswege voldoende algemeen vormend lager onderwijs moet worden gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Een gezonde financiële positie van Stichting Baasis is een belangrijke voorwaarde voor het in stand kunnen houden van de openbare scholen. In het recente verleden zijn er financiële problemen geweest die middels bezuinigingen en binnen de reservepositie van de stichting konden worden opgelost. Voor het (rest)risico nemen wij een PM-post op.

Lening zwembad

Er is een lening van € 0,7 miljoen verstrekt aan de stichting die zwembad Scharlakenhof exploiteert. Dit heeft geleid tot een risico dat voor het eerst in de paragraaf Weerstandsvermogen in de Jaarstukken 2012 is verwerkt. De restant-hoofdsom van de lening bedroeg per 31 december 2016 € 545.000. Wij becijferen de benodigde weerstandscapaciteit in verband met het niet terugbetalen van de lening nu op afgerond € 246.000.

Garanties en leningen aan derden (exclusief Haren Noord en zwembad)

De gemeente heeft een aantal geldleningen gegarandeerd. In totaal staat de gemeente garant voor circa € 2,6 miljoen. Als deze leningen niet kunnen worden afgelost kan de geldgever de gemeente aanspreken. Van het genoemde bedrag van circa € 2,6 miljoen heeft circa € 2,3 miljoen betrekking op hypothecaire leningen. Dit betreft de gemeentelijke personeelshypotheekportefeuille die op 9 juni 2006 is verkocht. In het kader van deze verkoop is een gemeentegarantie afgegeven op de restantbedragen van de betreffende leningen. Door verkoop van woningen en uit dienst treden van personeel daalt deze garantie snel. Bij verkoop van de portefeuille bedroeg het garantiebedrag nog € 4,3 miljoen.

De gemeente loopt voorts risico met betrekking tot de aflossing van uitstaande geldleningen. Per 31 december 2016 ging het om een bedrag van circa € 0,8 miljoen. Dit bedrag heeft bijna helemaal betrekking op de lening van € 0,7 miljoen die is verstrekt aan Stichting Zorgboerderij Mikkellhorst.

De lening aan de zorgboerderij betreft een lening die aan het einde van de looptijd in 2033 in een termijn zou worden afgelost. Het betreft een hypothecaire lening waarvoor tot en met 2015 maandelijks alleen rente werd betaald. In 2016 is de lening omgezet in een lening waarop gedurende de looptijd zal worden afgelost. Er zijn geen betalingsachterstanden.

Haren Noord

Voor de ontwikkeling van Haren Noord hebben wij tezamen met een tweetal bedrijven de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij (GEM) Haren Noord C.V. opgericht. Dit om een optimale bedrijfsvoering en een zuivere risicoverdeling met de marktpartijen bij de ontwikkeling van Haren Noord mogelijk te maken. De GEM Haren Noord C.V. wordt bestuurd door de GEM Haren Noord Beheer B.V. waarin dezelfde partijen deelnemen als in de C.V.

Om de aansprakelijkheid van de gemeente met betrekking tot de bedrijfsvoering zoveel mogelijk uit te sluiten nemen wij indirect deel in GEM Haren Noord C.V. en GEM Haren Noord Beheer B.V., respectievelijk via de juridische entiteiten Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord en Dilgt Hemmen Essen B.V. De totale kapitaalstorting door de gemeente in de diverse rechtspersonen bedraagt € 67.000. Het totale risico bij een faillissement van GEM Haren Noord C.V. is echter veel hoger in verband met de gemeentegarantie op de lening die door GEM Haren Noord C.V. is aangetrokken.

De gemeente heeft in het kader van de financiering van de woningbouw in Haren Noord een garantie van € 22 miljoen afgegeven op een lening die is aangetrokken door de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij (GEM) Haren Noord Beheer C.V. Dit bedrag is voor de helft afgedekt door contra-garanties van de moederbedrijven van de in GEM Haren Noord C.V. deelnemende marktpartijen. De huidige garantie loopt tot en met 31 december 2017. U heeft op 19 juni 2017 besloten om mee te werken aan de verlenging van de financieringsconstructie door het toekennen van een gemeentegarantie voor de periode 2018 tot en met 2020 met een kredietlimiet van € 6 miljoen, onder de voorwaarde van het verkrijgen van contra-garanties van € 3 miljoen. Dit is dus een aanzienlijke verlaging van de kredietlimiet en daarmee van het risico, die het gevolg is van de voorspoedige ontwikkeling van de woningbouw in Haren Noord.

Het resterende risico is verminderd middels diverse maatregelen in de bedrijfsvoering (zoals de wijze van fasering van de ontwikkeling van het gebied en de 'grond-routing'). Voor de financieringsconstructie met gemeentegarantie is gekozen vanwege de substantiële rentevoordelen, waarvan de gemeente via het resultaat op de grondexploitatie mee profiteert. Om te zorgen dat er bij deze constructie geen sprake is van staatssteun, betaalt de CV gedurende de looptijd van de garantie een borgstellingsprovisie aan de gemeente.

De gronden in deelgebied 1 van Haren Noord zijn nog niet economisch geleverd aan GEM Haren Noord C.V. en staan nog bij de gemeente op de balans (onder de grondexploitaties). Hiertegenover staan de voorschotten die van de GEM zijn ontvangen in verband met de toekomstige levering van deze gronden. Deze voorschotten staan op de balans van de gemeente gerubriceerd onder de overlopende passiva. De voorschotten zijn door de GEM betaald vanuit de afgesloten leningen (waarop door de gemeente en marktpartijen (contra-) garanties zijn afgegeven). Als alles fout gaat bij de GEM, zou dit er in het uiterste geval toe kunnen leiden dat de gemeente de voorschotten moet terugbetalen aan de GEM. In dat geval zou de gemeente de gronden wel zelf kunnen ontwikkelen, de gronden zijn dan immers nog in het bezit van de gemeente. Het uiteindelijke risico is dus een renterisico voor de gemeente die de winstmogelijkheden van de grondexploitatie (deels) zal kunnen doen verdampen.

Met betrekking tot GEM Haren Noord zijn er niet alleen risico's, maar ook winsten en kansen. Los van de jaarlijkse betalingen van circa € 0,5 miljoen (te vermeerderen met de indexering) die vanaf bouwbegin tien jaar lang door de GEM aan de gemeente gedaan zullen worden voor het zogeheten Fonds Bovenwijks en die in de jaarrekening/begroting zijn opgenomen vanaf

2010 (voor de gemeente zijn dit vrij besteedbare gelden) en los van de betaling door de GEM van de kosten van de sportverplaatsing zijn dit:

- De boekwinst van in totaal circa € 3,9 miljoen op de inbreng van gemeentelijke gronden in GEM Haren Noord. Bij het nemen van een besluit van de aandeelhouders van de GEM tot het bouwrijp maken van een deelgebied vindt de economische overdracht van het betreffende deelgebied door de gemeente aan de GEM plaats en kan een evenredig deel van de boekwinst worden genomen. De eerste boekwinst is in 2010 gerealiseerd, een bedrag van € 1.122.000. Dit bedrag is verantwoord in het overzicht van baten en lasten 2010 en heeft betrekking op de overdracht van het economisch eigendom van deelgebied 3. Het tweede deel van de boekwinst, een bedrag van € 2.221.000 in verband met de economische overdracht van de deelgebieden 5 en 6, is in 2014 genomen. Het laatste deel van de boekwinst, te weten een bedrag van € 514.000, zal naar verwachting in 2020 worden gerealiseerd.
- In de door de aandeelhouders van GEM Haren Noord vastgestelde herziene grondexploitatie 2017 is sprake van een winst van circa € 4,59 miljoen (dit is nog exclusief de tussentijdse winstuitkeringen over de boekjaren 2015 en 2016). Een eventueel gerealiseerde winst zal aan de aandeelhouders worden uitgekeerd. Over de boekjaren 2015 en 2016 is sprake van tussentijdse winstuitkeringen. De gemeente heeft in verband daarmee met betrekking tot boekjaar 2015 € 412.000 ontvangen en zal eind 2017 met betrekking tot het boekjaar 2016 een winstuitkering ontvangen van € 499.000 (dit laatste bedrag is als financieel voordeel bijgeraamd in de Najaarsrapportage 2017).

Lagere opbrengst te verkopen vastgoed

Op de balans per 31 december 2016 staat onder de Voorraden de boekwaarde opgenomen van het te verkopen vastgoed. Het betreft enkele woningen. Het risico bestaat dat de gerealiseerde opbrengst lager zal zijn dan de boekwaarde. We gaan daarbij uit van een maximaal risico van 20% van de boekwaarde met een kans van 25%.

Stationsgebied

Uit de actualisatie van de grondexploitaties per 1 januari 2017, die door u is vastgesteld op 26 juni 2017, blijkt dat er voor de grondexploitatie Stationsgebied sprake is van 5 belangrijke risico's die leiden tot een totaal maximaal risico van € 5.383.000. Vermenigvuldigd met een per risico verschillende kans leidt dit tot een benodigde weerstandscapaciteit van € 599.000 (voor aftrek van de correctiefactor van 10% vanwege het zich niet tegelijkertijd voordoen van alle risico's).

Project Meerweg

Het deel dat onder de regie van de gemeente wordt uitgevoerd, is voor wat betreft de aanleg van de publieke infrastructuur in 2015 afgerond. De voor de gemeente resterende risico's houden vooral verband met de verkoop van gronden aan particuliere ontwikkelaars. Naar analogie van het risico *Lagere opbrengst te verkopen vastgoed* becijferen wij het maximaal risico op 20% van de boekwaarde bij een kans van 25%.

Milieu

Er is sprake van een aantal bekende bodemverontreinigingen waarvoor nog geen sanering is voorzien en waarbij de kosten van een eventuele sanering en het gemeentelijk aandeel daarin onbekend zijn. Daarnaast is het mogelijk dat verontreinigingen aan het licht komen die nu nog onbekend zijn. In een aantal oudere gebouwen is asbest aanwezig met de daaraan verbonden risico's.

Nieuwe wettelijke eisen

Al dan niet als gevolg van tragische gebeurtenissen is de wet- en regelgeving aangescherpt op diverse terreinen zoals Arbo, brandveiligheid en legionellapreventie. Dat dit op deze en andere terreinen ook in de toekomst zal gebeuren staat buiten kijf. Dit kan leiden tot onverwachte financiële nadelen.

Toenemende uitkeringslasten in verband met economische situatie

De uitkeringslasten, met name in het kader van de Wet Werk en Bijstand en andere uitkeringsregelingen, kunnen hoger uitvallen dan voorzien. Een deel van deze lasten moet door de gemeente worden gedragen. Dit is risico dat met name aan de conjunctuur gerelateerd is.

Leges omgevingsvergunning

Een lager dan verwachte bouwsom leidt tot lager dan verwachte leges. Op korte termijn kunnen de kosten niet evenredig verlaagd worden. Dit leidt tot een negatief resultaat op omgevingsvergunningen.

In het kader van de nieuwe Omgevingswet zal het nodige veranderen aan de mogelijkheden om leges te heffen. Wat de financiële consequenties daarvan zijn, is op dit moment nog niet duidelijk.

Structurele risico's

Schadeclaims inwoners

Inwoners kunnen onze gemeente aansprakelijk stellen voor door hen geleden schade. Hoewel wij voor dit soort schadeclaims een verzekering hebben afgesloten, bestaat de kans dat de verzekering een claim niet dekt. Om schadeclaims te voorkomen voeren wij het onderhoud aan bijvoorbeeld wegen en speelvoorzieningen planmatig uit. Ook documenteren wij dit zo goed mogelijk.

Planschades

Landelijk is het claimen van planschade een verschijnsel dat de laatste jaren steeds vaker voorkomt. Dit geldt ook voor Haren. Ook in de (nabije) toekomst is in verband met de toenemende bouwactiviteiten een verdere toename van het aantal planschadeverzoeken te verwachten. Hiervoor proberen wij dekking te vinden bij de veroorzakers, dat wil zeggen binnen de betreffende grondexploitaties.

Gemeenschappelijke regelingen

De gemeente neemt deel aan een aantal gemeenschappelijke regelingen. Bij een aantal regelingen is sprake van een rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam. Samen met de andere deelnemende gemeenten dragen wij het risico in de exploitatie van deze instellingen. Sommige van de gemeenschappelijke regelingen zijn, financieel gezien, gevoelig voor gewijzigde externe omstandigheden, zoals bijvoorbeeld aangescherpte milieuwetgeving (ARCG) of een combinatie van verslechterde economische omstandigheden en wijzigingen in de wetgeving. Voor de Veiligheidsregio Groningen en de Omgevingsdienst Groningen is sprake van opwaartse druk op de bijdragen. In de paragraaf Verbonden partijen staan meer details vermeld over gemeenschappelijke regelingen en andere verbonden partijen.

Decentralisaties in het Sociaal Domein

Voor het bepalen van ons financiële risico hebben wij gekozen voor de volgende benadering. Volgens het CPB heeft het Rijk op de gedecentraliseerde budgetten een bedrag oplopend tot circa € 2,0 miljard op jaarbasis gekort. Dit is wat de gemeenten in totaal in een tijdsbestek van circa 5 jaar vanaf de invoering in 2015 moeten bezuinigen op de gedecentraliseerde taken om geen schade voor de begroting op te lopen.

Stel dat het om diverse redenen, bijvoorbeeld onvoldoende sturingsmogelijkheden op de uitgaven of ongunstige uitkomsten van aanbestedingen, niet lukt om deze bezuiniging in te vullen, dan is ons maximaal risico circa 1/1.000 deel van de landelijke bezuiniging van € 2,0 miljard, oftewel € 2.000.000. Het gaat hier om een structureel bedrag. De kans dat dit zich in volle omvang voordoet stellen wij op 10%. Volgens onze systematiek vloeit daar een benodigd weerstandsvermogen uit voort van € 2.000.000 (maximaal risico) x 2 (de factor voor structurele risico's) x 10% (de kans) x 90% (deze factor corrigeert voor de waarschijnlijkheid dat niet alle in de paragraaf Weerstandsvermogen genoemde risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen) = € 360.000.

Zoals blijkt uit hoofdstuk 12 Toelichting op het overzicht van baten en lasten in de Jaarstukken 2016 zijn we voor het programma Sociaal Domein in 2016 ruimschoots binnen onze begroting gebleven. Het risico heeft zich dus nog niet voorgedaan, tot nu toe is de uitkomst juist gunstiger dan verwacht.

Rentekosten

In de begroting zijn prognoses gehanteerd voor de rentepercentages. Een stijging van het renteniveau boven de door ons aangehouden prognoses voor lang en kort geld moet als risico niet worden uitgesloten.

Gemeentelijk belastinggebied

Wat de gevolgen van eventuele wijzigingen in het gemeentelijk belastinggebied voor onze gemeente zullen zijn is nog niet te voorspellen.

Macronorm OZB

In verband met de afschaffing van de maximering van (het stijgingspercentage van) de OZB per 1 januari 2008 is door het Rijk een zogenaamde macronorm ingevoerd. De afgeschafte maximering had betrekking op iedere individuele gemeente en de macronorm heeft betrekking op de maximale procentuele stijging van de OZB-opbrengsten van alle gemeenten samen. Het Rijk behoudt zich het recht voor om in te grijpen als de werkelijke stijging boven de macronorm komt te liggen, bijvoorbeeld via een verlaging van de algemene uitkering.

Nu hebben wij wel invloed op onze eigen tariefstelling, maar uiteraard niet op de tariefstelling van andere gemeenten. Mochten andere gemeenten hun tarieven te hoog opschroeven, dan kan dat dus (via de algemene uitkering) een negatieve invloed hebben op onze exploitatie.

Landelijke en regionale initiatieven

In landelijk en regionaal verband zijn wij betrokken bij ontwikkelingen die op termijn ook geld kunnen gaan kosten.

Werkgeversrisico's

Als werkgever loopt de gemeente de gebruikelijke werkgeversrisico's. Zo kunnen een sterk oplopend ziekteverzuim en/of uitstroom naar de WIA leiden tot grote financiële consequenties. Daarnaast zijn wij eigen risicodragers met betrekking tot de kosten van de WW-/wachtgeldregelingen voor ambtenaren en bestuurders.

Naast de risico's op grond van de bestaande regelingen, is er het risico van kosten die voortvloeien uit wijzigingen in de wet- en regelgeving. Een ander werkgeversrisico is een (verdere) stijging van (het werkgeversdeel) van de pensioenpremies als gevolg van tegenvallende beleggingsresultaten van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

Investeringskosten

In het verleden is een groot aantal voorzieningen gerealiseerd waarvan de investeringskosten werden gedekt ten laste van reserves dan wel subsidies. Ook is een onbekend aantal activa zonder boekwaarde (alle activa van voor 1984 zijn in een voorgaande collegeperiode afgeboekt ten laste van de reserves ter verlaging van de kapitaallasten), waarvoor op termijn vervanging onontkoombaar is. Iedere vervanging van dergelijke activa leidt dus tot een toename van de kapitaallasten.

Controles Belastingdienst

Periodiek worden door de Belastingdienst controles uitgevoerd met betrekking tot de btw en de loonheffing. De laatste controle is in 2008 geweest met betrekking tot de btw (btw-compensatiefonds en ondernemers-btw) over het jaar 2003. Hier is een naheffing uit voortgevloeid die is geëxtrapoleerd naar de jaren tot en met 2007. Alhoewel de administratieve uitvoering is verbeterd kunnen in de toekomst kunnen ook voor de jaren vanaf 2008 nadelen ontstaan. In 2013 is door de Belastingdienst een controle uitgevoerd op de juiste toepassing van de loonheffing.

Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven

Met ingang van 1 januari 2016 zijn overheden voor de fiscale ondernemingsactiviteiten belastingplichtig geworden voor de vennootschapsbelasting op grond van de 'Wet modernisering vennootschapsbelasting overheidsondernemingen'. In de wet is geregeld dat gemeenten integraal onder de wet Vpb vallen, waarbij een aantal uitzonderingen is gedefinieerd. Deze wet heeft tot gevolg dat over de fiscale winst van alle belaste ondernemingsactiviteiten samen maximaal 25% vennootschapsbelasting moet worden afgedragen.

Wij schatten in dat de invoering van de Vpb voor de gemeente Haren vooral van invloed zal zijn op de grondexploitaties. De financiële effecten kunnen groot zijn.

Het risico voor 2016 is berekend op € 200.000. Wij gaan uit van een structureel risico en vermenigvuldigen het risicobedrag daarom met een factor 2. Wij schatten de kans dat het risico zich voordoet in op 75%. Daarmee komen wij uit op een benodigde weerstandscapaciteit voor dit risico van € 270.000 (= € 200.000 x 2 x 75% x 90%).

Niet halen bezuinigingen

In het kader van het opstellen van de stresstest die in 2016 is uitgevoerd in het kader van Beterr Haren is geadviseerd om bij de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit rekening te houden met het niet halen van bezuinigingen. Dat advies hebben wij opgevolgd

Kwantificering risico's

In onderstaande tabel geven wij aan wat naar onze inschatting de maximale risicobedragen zijn van de hiervoor genoemde risico's. Daarnaast geven wij aan wat de kans is dat het risico zich voordoet (10%, 25%, 50%, 75% of 90%). Om het benodigde weerstandsvermogen te berekenen vermenigvuldigen wij beide grootheden met elkaar. In het geval van structurele risico's vermenigvuldigen wij de uitkomst met een factor 2. De op die manier berekende bedragen tellen wij bij elkaar op en het totaal vermenigvuldigen wij met 90%. Die 90% is een correctie vanwege het feit dat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. De door ons gebruikte methode is een gangbare methode in gemeenteland en wordt onder andere toegepast door buurgemeente Groningen.

(bedragen x € 1.000)

Risico	Maximaal bedrag	Waarvan incidenteel	Waarvan structureel (x factor 2)	Kans	Max. bedrag x kans
Stichting Baasis					PM
Lening zwembad	545	545		50%	273
Garanties en leningen (excl. Haren Noord en zwembad)	3.395	3.395		10%	340
Haren Noord	3.000	3.000		10%	300
Nesciopark	1.638	1.638		Div.	312
Haderaplein	2.402	2.402		Div.	273
Stationsgebied	5.383	5.383		Div.	599
Lagere opbrengst te verkopen vastgoed	35	35		25%	9
Project Meerweg	87	87		25%	22
Milieu	1.000	1.000		50%	500
Nieuwe wettelijke eisen	500	500		25%	125
Schadeclaims inwoners	100		200	25%	50
Planschades	100		200	50%	100
Gemeenschappelijke regelingen	500		1.000	10%	100
Decentralisatie Rijkstaken	2.000		4.000	10%	400
Rentekosten	100		200	50%	100
Gemeentelijk belastinggebied en macronorm	200		400	10%	40
Hogere uitkeringslasten in verband met economie	150	150		50%	75
Lagere leges omgevingsvergunning in verband met economie	400	400		50%	200
Landelijke en regionale initiatieven	300		600	25%	150
Werkgeversrisico's	250		500	50%	250
Investerings	100		200	25%	50
Controles Belastingdienst	50		100	50%	50
Vpb voor overheidsbedrijven	200		400	75%	300
Afschaffing Sportbesluit BTW incidenteel	150	150		90%	135
Afschaffing Sportbesluit BTW structureel	50		100	90%	90
Niet halen bezuinigingen	500		1.000	10%	100
Subtotaal	23.135	18.685	8.900		4.942
Correctie 10%					-494
Benodigd weerstandsvermogen					4.448

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het geheel van middelen en mogelijkheden waarover onze gemeente beschikt om niet-begrote kosten te dekken. Daarbij is het van belang onderscheid te maken tussen eenmalige en structurele tegenvallers. Incidentele tegenvallers kunnen worden opgevangen door een onttrekking aan de Algemene Reserve (de bestemmingsreserves hebben al een specifiek bestedingsdoel), terwijl structurele tegenvallers kunnen worden opgevangen door het benutten van een deel van de zogenaamde onbenutte belastingcapaciteit.

De onbenutte belastingcapaciteit is gedefinieerd als het bedrag dat wij in redelijkheid nog aan extra inkomsten (belastingen en heffingen) kunnen genereren voor het geval zich tegenvallers voordoen. Het is een structurele variabele: je kunt het elk jaar weer vragen. Volgens de meest gangbare berekeningsmethode wordt de onbenutte belastingcapaciteit berekend door het verschil te nemen tussen de totale opbrengst van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing op basis van de artikel 12-normen en de totale opbrengst van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing op basis van de eigen tarieven. Aangezien onze eigen tarieven voor rioolrecht en afvalstoffenheffing overeenkomen met de artikel 12-norm van 100% kostendekkendheid, is er alleen bij de OZB sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Het OZB-normtarief 2018 is 0,1952% van de WOZ-waarde. Dit is een op basis van de WOZ-waarden gewogen gemiddeld tarief van de drie soorten OZB: OZB eigenaren woningen, OZB eigenaren niet-woningen en OZB gebruikers niet-woningen. Het Harense gewogen gemiddelde tarief in 2018 ligt hier, ook na de voorgestelde verhoging van de OZB ruim onder. Voor de drie verschillende soorten OZB leidt dit tot een onbenutte belastingcapaciteit van € 521.000.

De Algemene Reserve bedraagt per 31 december 2018 naar verwachting € 9.118.000 (dit is inclusief het onverdeelde in de Najaarsrapportage 2017 verwachte voordelige saldo over 2017 van € 1.758.000 en inclusief het voor 2018 geraamde voordelige saldo van € 2.449.000). Onze totale weerstandscapaciteit, oftewel het totaal van de Algemene Reserve en de onbenutte belastingcapaciteit komt daarmee per 31 december 2018 naar verwachting uit op € 9.639.000.

Beoordeling

Beoordeling weerstandsvermogen

Onze weerstandscapaciteit ligt op 31 december 2018 met circa € 9,6 miljoen naar verwachting hoger dan de benodigde weerstandscapaciteit van circa € 4,5 miljoen. De ratio weerstandsvermogen komt daarmee uit op 2,13.

Kansen

Naast risico's zijn er ook kansen. Het betreft mogelijke, vooral incidentele meevallers, die betrekking hebben op de verkoop van vastgoed en op de grondexploitaties. Voor al deze mogelijke meevallers geldt dat wij ze pas zullen ramen in de begroting als ze zeker zijn. Uitgangspunt van het financieel beleid is dat deze incidentele meevallers na realisatie aan de Algemene Reserve worden toegevoegd. Hieronder geven wij een opsomming.

Verkoop vastgoed

- Kinderopvanglocaties. Zodra het lukt om de verkopen af te ronden, ontstaat er een besparing in de structurele exploitatie van € 85.000.
- Verkoop Oude Groninger Buitenschool. Winnaar prijsvraag is bekend, maar verkoop moet gefinaliseerd worden. Boekwinst zal beperkt zijn.

- Verkoop Oude Rieshoek in Noordlaren.
- Afstoten 't Nije Cruys of 't Clockhuys. Mede afhankelijk van onderzoek
- CKC/'t Clockhuys.
- Grond locatie oude Sint Nicolaasschool. In principe verkocht, maar afronding ruimtelijke procedure is ontbindende voorwaarde. Is kansrijk met een hoge boekwinst.
- Locatie Beatrixlaan (deel van de oude locatie van het Zernike College dat niet bebouwd zal worden ten behoeve van de nieuwe Sint Nicolaasschool). Hier kunnen kavels ten behoeve van woningbouw worden uitgegeven. Kan grote boekwinst opleveren.

Grondexploitatie

- Boekwinst op inbreng grond deelgebied 1 Haren Noord € 514.000, gepland in 2020.
- In de door de aandeelhouders van GEM Haren Noord vastgestelde herziene grondexploitatie 2017 is sprake van een winst van circa € 4,59 miljoen (dit is nog exclusief de tussentijdse winstuitkeringen over de boekjaren 2015 en 2016). Een eventueel gerealiseerde winst zal aan de aandeelhouders worden uitgekeerd, waarvan 50% aan de gemeente.
- BTW-voordeel Zernike College. Als we gelijk krijgen in het beroep en/of hoger beroep, dan zal er sprake zijn van een voordeel van circa € 1,1 miljoen. Dit komt in mindering op de investering en leidt daarmee tot een structureel lagere kapitaallast. Het kan nog circa 2 jaar duren voordat hier duidelijkheid over ontstaat.

Verplichte financiële kengetallen

Met ingang van de Begroting 2016 dienen de volgende financiële kengetallen en de beoordeling daarvan verplicht in deze paragraaf te worden opgenomen op grond van (een wijziging van) het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV):

Kengetal	Jaarverslag	Begroting	Begroting	Meerjarenramingen		
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Netto schuldquote	151,5%	136,0%	140,6%	152,8%	142,2%	131,3%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	148,6%	133,4%	138,0%	150,1%	139,5%	128,6%
Solvabiliteitsratio	14,0%	16,4%	19,0%	21,0%	23,9%	26,9%
Structurele exploitatieruimte	2,7%	3,5%	6,0%	7,3%	6,8%	6,9%
Grondexploitatie	9,2%	7,2%	5,6%	3,9%	2,0%	0,0%
Belastingcapaciteit	116,3%	120,2%	129,4%	131,4%	133,4%	133,4%

Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen).

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de gemeente een financiële buffer heeft in de vorm van eigen vermogen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de provincie of gemeente. Voor dit kengetal heeft u als doelen vastgelegd om te streven naar een minimale solvabiliteit van 20% in 2020 en 30% in 2023. Zoals blijkt uit de in de tabel opgenomen cijfers verwachten wij aan het einde van 2021 (het laatste jaar van de meerjarenramingen) een solvabiliteit van 26,9%. Daarmee is er ten opzichte van de begroting

2017 sprake van een vertraging met één jaar, maar blijft het wel mogelijk om het doel van 30% aan het einde van 2023 te bereiken.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Structurele baten zijn bijvoorbeeld de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerende zaakbelasting. Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, doordat wordt gekeken naar de structurele baten en structurele lasten en deze worden vergeleken met de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

Grondexploitatie

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van een gemeente. Indien gemeenten leningen hebben afgesloten om grond te kopen voor een (toekomstig) woningbouwproject hebben zij een schuld. Bij de beoordeling van een dergelijke schuld is het van belang te weten of deze schuld kan worden afgelost wanneer het project wordt uitgevoerd. Van de opbrengst van de woningen kan immers de schuld worden afgelost. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit drukt de gemiddelde lastendruk voor een meerpersoonshuishouden (optelsom van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing bij de gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente) uit in een percentage van het landelijke gemiddelde in het voorafgaande jaar. Door de reële tariefsverhogingen van de OZB in de komende jaren, zal dit kengetal naar verwachting tot 2020 blijven stijgen.

Beoordeling financiële positie op basis van de verplichte kengetallen

Voor wat betreft de verplichte kengetallen is er door de provincies in het kader van de taken op het terrein van financieel toezicht een indeling gemaakt die aangeeft of de uitkomst van een kengetal kan worden geclassificeerd als minst risicovol, gemiddeld risicovol of meest risicovol. Die indeling ziet er als volgt uit:

Kengetal		Categorie A	Categorie B	Categorie C
		minst risicovol	gemiddeld risico	meest risicovol
1. Netto schuldquote	a. zonder correctie doorgeleende gelden	<90%	90-130%	>130%
	b. met correctie doorgeleende gelden	<90%	90-130%	>130%
2. Solvabiliteitsratio		>50%	20-50%	<20%
3. Grondexploitatie		<20%	20-35%	>35%
4. Structurele exploitatieruimte		>0%	0%	<0%
5. Belastingcapaciteit		<95%	95-105%	>105%

Haren zit voor wat betreft de netto schuldquote, zonder en met de correctie voor doorgeleende gelden, de solvabiliteitsratio en de belastingcapaciteit in 2018 naar verwachting in de categorie meest risicovol. De grondexploitatie en de structurele exploitatieruimte bevinden zich in de categorie minst risicovol.

Onze overall-conclusie is dat we voor wat betreft de versterking van het eigen vermogen op koers zitten, maar dat er voor de terugdringing van de schuldpositie nog werk aan de winkel is. Door de omzetting van de plannen in het kader van Beterr Haren en de daaruit voortvloeiende ombuigingen en positieve begrotingssaldi verwachten wij dat de solvabiliteit eind 2021 substantieel zal zijn verbeterd.

De in deze begroting opgenomen investeringen die voortvloeien uit het Integraal Huisvestingsprogramma Onderwijs 2018-2021 hebben een beperkte invloed op de ontwikkeling van de solvabiliteit. Ten opzichte van de begroting 2017 is er grosso modo sprake van een vertraging met 1 jaar, maar wordt het tussendoel van minimaal 20 % in 2020 wel gehaald en is het doel van 30 % in 2023 nog steeds haalbaar. Wel leiden de extra investeringen ten opzichte van de begroting 2017 tot een duidelijke verslechtering van de netto-schuldquote. Die piekt in 2019, een jaar later en op een veel hoger niveau. Ook in de jaren 2020 en 2021 blijven we voor dit kengetal in de categorie “meest risicovol” zitten, terwijl we in de begroting 2017 nog verwachtten dat we vanaf 2020 beneden de 130 % en daarmee in de categorie “gemiddeld risico” zouden komen. Om de netto schuldquote en daarmee de renterisico's zoveel mogelijk te beperken zullen wij voor ieder investeringsproject dat in het IHP 2018-2021 is opgenomen in overleg met het betreffende schoolbestuur onderzoeken welke alternatieve financieringsmogelijkheden er zijn (bijvoorbeeld doordecentralisatie en Huren als Eigenaar).

De omvang van de boekwaarde van de grondexploitaties vormt geen bovenmatig risico en zal naar verwachting verder afnemen. Door de ombuigingen in het kader van Beterr Haren bereiken wij naar verwachting relatief hoge (structurele) begrotingsoverschotten. Dit blijkt ook uit het kengetal structurele ruimte en daarmee scoren we gunstig ten opzichte van het gemiddelde in gemeenteland. De gemiddelde lastendruk voor meerpersoonshuishoudens ligt al hoog en zal door de voorgestelde reële tariefsverhogingen (die al in de begroting 2017 waren opgenomen) nog verder stijgen. Naast de bezuinigingen is dit één van de noodzakelijke pijlers voor de versterking van de financiële positie.